SOLVA
regio I project I partner

DENDERLEEUW WOLFSGRACHT

ARCHEOLOGIENOTA

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS- HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

DENDERLEEUW WOLFSGRACHT

ARCHEOLOGIENOTA – 2023L11

EWOUD DESCHEPPER EN LAURE MEESEN

DOSSIERSAMENSTELLING
Laure Meesen en Ewoud Deschepper

PROJECT
Ontwikkeling kwalitatieve woongelegenheden te Denderleeuw Wolfsgracht – Archeologienota (bureauonderzoek)
Projectcode:2023L11
Projectnaam: 16-DEN-WG
SOLVA Archeologierapport nr. 323

OPDRACHTHOUDER
SOLVA
Projectteam: Onroerend Erfgoed
Gentsesteenweg 1B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
Tel: 053/64 65 20
info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE
Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot
p/a Industrielaan 25b
9320 EREMBODEGEM
Tel: 053/64 65 36
archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER
D/2023/12.857/6

Kaft: Het projectgebied aangeduid op de Ferrariskaart (1771-1778) © agentschap Digitaal Vlaanderen / KBR

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

1.1 PLANMATIGE CONTEXT 6
1.2 WETTELIJK KADER 6
1.3 VRAAGSTELLING 6
1.4 ONDERZOEKSMETHODE 6
1.5 RESULTATEN 6
2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE 8
2.2 ASSESMENTRAPPORT 19
3.1 LITERATUUR 58
3.2 WEBSITES 59

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied. 10
Figuur 2. Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied. 10
Figuur 3. Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied. 11
Figuur 4: Overzicht van de locatie van de geplande werken met bodemingreep, per type. 15
Figuur 5: Typeprofielen van de ontworpen paden (Bron: SOLVA). 16
Figuur 6. Locatie van het projectgebied op de bodemtypekaart. 19
Figuur 7. Gewestplan met aanduiding van het projectgebied. 20
Figuur 8. Quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied. 22
Figuur 9. Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied. 23
Figuur 10. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied. 24
Figuur 11. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen. 24
Figuur 12. Hoogteprofiel 1 van zuidwest naar noordoost. 25
Figuur 13. Hoogteprofiel 2 van noordwest naar zuidoost. 25
Figuur 14. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied. 26
Figuur 15. Bodemtypekaart met aanduiding van het projectgebied. 27
Figuur 16. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied. 27
Figuur 17. Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied. 28
Figuur 18. Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied. 29
Figuur 19. Recente luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied. 29
Figuur 20: Locatie van de geplande controleboringen in relatie tot de geplande werken. 30
Figuur 21: Locatie van de uitgevoerde controleboringen in relatie tot de geplande werken. 31
Figuur 22. Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied. 46
Figuur 23. Uitsnede uit de Ferrariskaart (schaal 1:50 000) met aanduiding van het projectgebied. 47
Figuur 24: Uitsnede uit de Ferrariskaart (schaal 1:20 000) met aanduiding van het projectgebied. 47
Figuur 25. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied. 48
Figuur 26. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied. 49
Figuur 27: Uitsnede uit het gereduceerd kadaster, kaartblad Denderleeuw, met aanduiding van het projectgebied. 50
Figuur 28. Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied. 51
Figuur 29. Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied. 52
Figuur 30. Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied. 52
Figuur 31. Recente luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied. 53
Figuur 32. CAI en Onroerend Erfgoed-inventarissen op het GRB, met aanduiding van het projectgebied. 54
Figuur 33: Afgebakende zones voor vervolgonderzoek. 57

LIJST VAN FOTO'S

Foto 1: Zicht vanuit het zuidwesten op het west-oost lopende tracé van de voetweg Wolfsgracht (op het punt waar de straat Wolfsgracht overgaat in de voetweg) en op het projectgebied (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023). 12
Foto 2: Zicht vanuit het noorden op het noord-zuid lopende tracé van de voetweg/tractorweg Wolfsgracht en op het projectgebied (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023). 13
Foto 3: Zicht vanuit het zuidoosten op het projectgebied. Achter het zichtpunt loopt de spoorweg (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023). 13
Foto 4: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, tussen huizen Lindestraat 124 en 150 (bron: Google.be, opnamedatum april 2009). 14
Foto 5: Zicht op het projectgebied vanuit de aftakking van de Lindestraat, met links de woning Lindestraat 64 (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023). 14
Foto 6: Controleboring 1. 32
Foto 7: Controleboring 12. 33
Foto 8: Controleboring 2. 34
Foto 9: Controleboring 3. 35
Foto 10: Controleboring 5. 36
Foto 11: Controleboring 6. 37
Foto 12: Controleboring 7. 38
Foto 13: Controleboring 8. 39
Foto 14: Controleboring 9. 40
Foto 15: Controleboring 10. 41
Foto 16: Controleboring 11. 42
Foto 17: Controleboring 13. 43

LIJST VAN BIJLAGES

NUMMER BIJLAGE	ONDERWERP	AANMAAKSCHAAL	AANMAAKDATUM	BRONVERMELDING
BIJLAGE 1	Bestaande en ontworpen toestand van het projectgebied + typeprofielen			

1 SAMENVATTING

1.1 PLANMATIGE CONTEXT

SOLVA wil in samenwerking met de gemeente Denderleeuw op de site Wolfsgracht duurzame woongelegenheden ontwikkelen en een landschapspark aanleggen. Hierbij wil men rekening houden met het reeds bestaande open karakter van het terrein. Deze werken vinden plaats in twee grote fases, waarbij in de eerste fase het landschapspark ontwikkeld wordt. De voorliggende archeologienota heeft betrekking op deze eerste fase.

1.2 WETTELIJK KADER

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** voor de ontwikkeling van woongelegenheden. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[1]

1.3 VRAAGSTELLING

Het projectgebied bevindt zich **buiten een historische kern** en wordt dus gekenmerkt door een **lage densiteit aan historische bebouwing**. De vraagstelling in dit geval richt zich vooral op de landschappelijke historiek van het terrein, de gebruiksgeschiedenis en de impact van de geplande werken. Dit bureauonderzoek gaat na of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

Het doel is informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Er wordt nagegaan of verder archeologisch (voor)onderzoek nodig is op basis van de huidige gegevens.

1.4 ONDERZOEKSMETHODE

Het uitgevoerde vooronderzoek omvatte een **bureauonderzoek**. Daartoe is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbaar gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

1.5 RESULTATEN

Het projectgebied ligt aan de rand van de Dendervallei, op het onderste deel van de helling naar de vallei toe. Het terrein helt licht af van het oosten naar het westen, met een hellingspercentage van 1,4 %. Deze helling vormt de oostelijke rand van het hogergelegen ruggencomplex dat kenmerkend is voor zuidelijk Oost-Vlaanderen. Een oude, laat-glaciale Denderarm ligt ten oosten van het projectgebied. De huidige Dender loopt op zo'n 800 m ten oosten van het centrum van het projectgebied.

De bodemkaart toont aan dat er voornamelijk droge leembodems met een textuur- en structuur B-horizont en matig droge leembodems zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems) aanwezig zijn binnen het projectgebied. Uit de controleboringen blijkt de aanwezigheid van een klassieke A-B-C-profielopbouw,

[1] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

waarbij de teelaarde over het algemeen tussen 25 en 40 cm dik is en de C-horizont op -20 tot -80 cm diep ligt.

De potentiële bodemerosiekaart toont aan dat het terrein een zeer lage tot verwaarloosbare potentiële erosie kent. Er zijn daarnaast ook geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oude, begraven bodems, wat de verwachting naar *in situ* steentijdarcheologie zeer laag maakt.

Momenteel vormt het projectgebied een groen, open eiland binnen een verstedelijkte omgeving. Dit karakter is vrij recent: tot het midden van de 20ste eeuw maakte het projectgebied deel uit van een groot, open kouterlandschap dat zich verder westwaarts uitstrekt. Dit open landschap is zichtbaar op de oudste historische kaarten (midden 18de eeuw) en gaat zo goed als zeker minstens terug tot de (vroege en volle) middeleeuwen. Het projectgebied ligt daarbij aan het oostelijke einde van dit koutercomplex, waar dit complex aansluit bij de vroegmiddeleeuwse nederzettingskernen van Denderleeuw, Meilegem, Huizegem, Bakergem en Iddergem. Er is met andere woorden geen sprake van historische bebouwing ter hoogte van het projectgebied, wat de bewaring van eventuele oudere archeologische sporen ten goede komt.

Voor het projectgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Direct ten oosten is er een toevalsvondst van een laatmiddeleeuwse waterput gekend. Verder naar het oosten, lager op de helling, zijn bij veldprospectie lithische artefacten aan het licht gekomen. Ook ten zuidwesten is dit het geval. Hogerop de helling is een oude vondstmelding van een Romeinse muntschat gekend. Ten noordoosten, ten slotte, toont lopend archeologisch onderzoek in de kerk en dorpskom van Denderleeuw op menselijke bewoning in deze historische kern sinds de vroege middeleeuwen ten laatste.

De geplande werken omvatten de aanleg van nieuwe paden, het uitgraven van zes wadi's en de aanleg van vier speelheuvels. Deze laatste werken kennen geen bodemingreep. Voor de paden zal ca. 30 cm afgegraven worden, waarna vanop dit niveau opgebouwd wordt. Uiteindelijk zullen de paden hoger komen te liggen dan het maaiveld. Deze nieuwe, 3 m brede paden worden aangelegd over een afstand van ca. 1130 m en de bodemingreep kent zo een totale oppervlakte van 3400 m^2. De wadi's worden vooral centraal in het projectgebied aangelegd en kennen samen een totale oppervlakte van zo'n 8800 m^2. De diepste uitgravingen gaan tot -70 cm onder het huidige maaiveld en kennen samen een oppervlakte van zo'n 1728 m^2.

Het projectgebied ligt op een historisch open landbouwgebied dat aansluit bij een reeks vroegmiddeleeuwse nederzettingen gelegen aan de rand van de Dendervallei. Archeologisch is over deze nederzettingen en hun omliggende landschap echter nog maar weinig geweten – de historische kern van Denderleeuw vormt hierop een uitzondering.

Een eventueel aanwezige archeologische site zou zo meer informatie kunnen verschaffen over de landschappelijke en historische situatie ten westen van deze historische middeleeuwse bewoning, en mogelijk ook over de menselijke aanwezigheid in oudere periodes, met name de metaaltijden en Romeinse periode. Op die manier zou de eventuele site inzicht verschaffen in de menselijke aanwezigheid op en ruimtegebruik van deze historische open ruimte. Daarbij moet ook vastgesteld worden dat het hier over één van de laatste grote, aaneengesloten openruimte-gebieden gaat in het sterk residentiële oostelijke deel van de gemeente Denderleeuw.

We achten verder vooronderzoek noodzakelijk in die delen van het projectgebied die over een grotere oppervlakte en op een grotere diepte verstoord zullen worden. In de overige delen van het projectgebied wordt eventueel aanwezig archeologisch erfgoed niet geraakt of is de bodemingreep te beperkt om kenniswinst te verkrijgen. Zo worden twee zones afgebakend voor verder vervolgonderzoek. Gelet op de informatie verkregen uit de controleboringen dient dit verder onderzoek de vorm aan te nemen van een proefsleuvenonderzoek, teneinde een volledig inzicht te verkrijgen in de bodemopbouw en eventueel bewaarde archeologische sporen.

2 VERSLAG VAN RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

2.1 BESCHRIJVEND GEDEELTE

Projectcode: 2023L11
Sitecode: 16-DEN-WG
Wettelijk depotnummer: D/2023/12.857/6
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog: SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:
Oost-Vlaanderen, Denderleeuw, Wolfsgracht
Bounding box:
punt 1: x= 128301.45 / y= 173744.48
punt 2: x= 173744.48 / y= 175055.71
Kadastrale gegevens:
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 604/00K002
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 604/00V000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 604/00W000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 605/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 606/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 606/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 606/00E000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 606/00G000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 607/00_000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 608/00_000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 609/00B000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 609/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 609/00E000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 609/00F000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 610/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 611/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 612/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 612/00B000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 613/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 613/00B000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 613/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 614/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 614/00B000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 614/02_000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 615/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 615/00E000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 617/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 618/00F000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 619/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 622/00F000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1088/00C002
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1088/00D002
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1088/00X000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1088/00Y000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1091/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1091/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1092/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1093/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1094/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1094/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1095/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1095/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1096/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1096/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1097/00E000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1097/00F000

DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1097/00G000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1098/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1099/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1100/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1101/00H000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1102/00D000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1102/00E000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1102/00F000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1103/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1105/00_000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1106/00A000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1106/00C000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1107/00F000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1107/00G000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1107/00H000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1107/00K000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1107/00L000
DENDERLEEUW 2 AFD, sectie B, perceel 1108/00E000
Topografische kaart: zie Figuur 1 en Figuur 2
Betrokken actoren en specialisten:
- Erkend archeoloog: Laure Meesen
- Tekst: Ewoud Deschepper en Laure Meesen
- Kaartmateriaal: Ewoud Deschepper
- Redactie: Bart Cherretté
Wetenschappelijke advisering:
Niet van toepassing

Figuur 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 2. Topografische kaart (detail) met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 3. Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.1.1 AANLEIDING VOOR DE OPMAAK VAN DE ARCHEOLOGIENOTA

De zone bevindt zich buiten een beschermde archeologische site of archeologische zone, maar de oppervlakte van het projectgebied bedraagt meer dan 3000 m^2 en de ingreep in de bodem meer dan 1000 m^2.

Derhalve diende in uitvoering van **art. 5.4.1 3°** van het Onroerend Erfgoeddecreet d.d. 12 juli 2013, een archeologienota te worden opgesteld ten behoeve van het indienen van de **omgevingsvergunning** voor **stedenbouwkundige handelingen** voor de ontwikkeling van woongelegenheden. Er zijn voor dit dossier geen vrijstellingen van toepassing op bovenvermeld artikelnummer.[2]

[2] Het uit te voeren archeologisch onderzoek valt onder de toepassing van het Onroerend Erfgoeddecreet van 12 juli 2013, het Besluit van de Vlaamse regering van 16 mei 2014 betreffende de uitvoering van het Onroerend Erfgoeddecreet, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 4 december 2015 en de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4.0 van 1 april 2019.

2.1.2 BESCHRIJVING VAN DE GEPLANDE WERKEN

2.1.2.1 DE BESTAANDE TOESTAND

Het projectgebied is omsloten daar de Lindestraat in het noorden, de Wijngaardstraat en Landuitstraat in het zuidwesten en de spoorweg Jurbise-Ath-Geraardsbergen-Denderleeuw (spoorlijn 90) in het oosten. Het projectgebied voor de aanleg van het landschapspark omvat het binnengebied gevormd door deze infrastructuur. Op die manier omvat het gebied voornamelijk open gronden die in gebruik zijn als akker- en weiland (Foto 1, Foto 2, Foto 3, Foto 4, Foto 5). Een uitzondering vormt de woning met adres Lindestraat 64, alsook enige kleinschalige gebouwen (stallen). Het binnengebied is bereikbaar via drie 'toegangen': een eerste in het zuidwesten, via de straat Wolfsgracht, die overgaat in een west-oost lopende voetweg met dezelfde naam. In het noorden is het gebied ook toegankelijk via een noord-zuid lopende voetweg/tractorweg ten oosten van Lindestraat 120 (ook Wolfsgracht genaamd) (Foto 2) en via een aftakking van de Lindestraat gelegen tussen huisnummers 62 en 80 (Foto 5).

Foto 1: Zicht vanuit het zuidwesten op het west-oost lopende tracé van de voetweg Wolfsgracht (op het punt waar de straat Wolfsgracht overgaat in de voetweg) en op het projectgebied (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023).

Foto 2: Zicht vanuit het noorden op het noord-zuid lopende tracé van de voetweg/tractorweg Wolfsgracht en op het projectgebied (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023).

Foto 3: Zicht vanuit het zuidoosten op het projectgebied. Achter het zichtpunt loopt de spoorweg (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023).

Foto 5: Zicht op het projectgebied vanuit de aftakking van de Lindestraat, met links de woning Lindestraat 64 (bron: Google.be, opnamedatum mei 2023).

Foto 4: Zicht op het projectgebied vanuit het noorden, tussen huizen Lindestraat 124 en 150 (bron: Google.be, opnamedatum april 2009).

2.1.2.2 DE ONTWORPEN TOESTAND

Zie ook bijlage 1 voor grondplannen en profielen van de ontworpen toestand voor het landschapspark.

De specifieke inrichting van het landschapspark wordt momenteel nog uitgewerkt. Er is niettemin al een duidelijk zicht op die geplande werken met een bodemingreep. Deze omvatten drie onderdelen: de aanleg van een padenstructuur, het uitgraven van zes wadi's, en de aanleg van vier speelheuvels (Figuur 4).

Figuur 4: Overzicht van de locatie van de geplande werken met bodemingreep, per type.

De **padenstructuur** voorziet een betere verbinding tussen de Wolfsgracht/Landuitstraat en de Lindestraat (Figuur 4). Samen lopen deze nieuwe paden over een afstand van zo'n 1130 m. Met een breedte van 3 m gaat het om een totale oppervlakte van zo'n 3400 m². De paden worden aangelegd in beton, ternair mengsel (grind) of als houten vlonderpad. Voor de beton- en grindpaden zal er 30 cm worden afgegraven van waarop opnieuw opgebouwd wordt. De nieuwe paden zullen gelijk of hoger komen te liggen met het huidige maaiveld, met een maximaal positief verschil van 55 cm. De opbouwdikte van de betonpaden bedraagt 40 cm, deze van de grindpaden 35 cm. Het vlonderpad wordt aangelegd boven een nieuw uit te graven wadi (zie verder), waarbij het loopoppervlak boven het maaiveld zal liggen. De opbouw gebeurt op een dragende structuur van vier rijen vierkante houten palen (10 x 10 cm) met tussenruimtes tussen de rijen van respectievelijk 80, 70 en 80 cm. Figuur 5 toont de typeprofielen voor de drie types paden.

Er worden daarnaast **zes wadi's** aangelegd, dit om overtollig regenwater te bufferen en om natte natuur te creëren. De wadi's worden op hun diepst tot op 70 cm diepte uitgegraven. Daarbij zullen de wadi's schuine wanden kennen waardoor niet hun volledige oppervlakte tot op deze diepte wordt uitgegraven. Tabel 1 geeft een overzicht van de oppervlaktes en maximale uitgravingsdieptes van de individuele wadi's.[3] De totale oppervlakte van de uitgraving (som van alle wadi's) bedraagt 8800 m². De totale oppervlakte van de uitgraving op het diepste niveau (-60 tot -70 cm onder het huidige maaiveld) bedraagt 1728 m².

[3] De op plan in Bijlage 1 weergegeven oppervlaktes tonen niet de totale uitgravingsoppervlakte, maar tonen de nuttige infiltratieoppervlakte op ca. -30 cm diepte.

Tabel 1: Overzicht van de oppervlaktes en maximale uitgravingsdiepte per wadi.

Naam	Totale oppervlakte (m^2)	Oppervlakte diepst uitgegraven deel (m^2)	Uitgravingen diepste niveau t.o.v. huidig maaiveld (cm)
Wadi 1	890	333	-35 tot -60
Wadi 2	980	190	-70
Wadi 3	1960	400	-70
Wadi 4	2040	350	-70
Wadi 5	1340	209	-50 tot -70
Wadi 6	1590	246	-60

Figuur 5: Typeprofielen van de ontworpen paden (Bron: SOLVA).

De **speelheuvels** worden aangelegd **op het maaiveld**, met de grond die is uitgraven voor de wadi's. Ze kennen een maximale hoogte van 1 tot 2 m boven het maaiveld. Op de locaties van de speelheuvels vinden dus **geen** bodemingrepen plaats.

2.1.3 DE ONDERZOEKSOPDRACHT

2.1.3.1 VRAAGSTELLING

Het bureauonderzoek ten behoeve van de vergunningsaanvraag voor de ontwikkeling van de site Wolfsgracht heeft tot doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken en bewaringstoestand ervan, de relatie met het landschap, de waarde ervan en de wijze waarop met het terrein moet omgegaan worden bij de geplande bodemingrepen. Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek van het terrein?
- Welke gebruiksevolutie kende het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?
- Wat is de aard en waardering van het kennispotentieel?
- Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?

2.1.3.2 DE RANDVOORWAARDEN

Niet van toepassing.

2.1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN HET VOORONDERZOEK

2.1.4.1 MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATGIE, -METHODEN EN –TECHNIEKEN

STRATEGIE

In deze nota wordt een **bureauonderzoek** uitgevoerd **voor een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden**. Dit type onderzoek heeft als bijkomend doel de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied te kennen. Daarvoor wordt bijzondere aandacht besteed aan de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen.

Dit bureauonderzoek moet uiteindelijk leiden tot een gemotiveerd advies of, en welke, maatregelen van verder vooronderzoek (met of zonder ingreep in de bodem) op het projectgebied noodzakelijk zijn.

METHODEN EN TECHNIEKEN

Met het oog op een gemotiveerd advies is enerzijds landschappelijk, historisch en archeologisch bronnen- en online beschikbare gegeorefereerd kaartenmateriaal geconsulteerd en zijn eventuele (recente) verstoringen binnen het projectgebied geïnventariseerd, met het oog op het opstellen van een archeologisch verwachtingspatroon. Anderzijds is de impact van de werken op de ondergrond geëvalueerd. Deze impact werd afgewogen ten aanzien van het te veronderstellen verwachtingspatroon, op basis waarvan uiteindelijk een gemotiveerd advies kan opgesteld worden.

2.1.4.2 ORGANISATIE VAN HET BUREAUONDERZOEK

Alle hieronder vernoemde bronnen zijn geconsulteerd door de assistent-archeoloog Ewoud Deschepper en erkend archeoloog Laure Meesen. Opmaak van de figuren en de georeferentie geschiedde door Ewoud Deschepper. De controleboringen werden uitgevoerd door assistent-archeologen Katleen Couchez en Yann De Smet. Inhoudelijke afwegingen en keuzes zijn in overleg geschied tussen Ewoud Deschepper, Wouter De Maeyer en Bart Cherretté.

2.1.4.3 ASPECTEN WAARVOOR HET ADVIES VAN SPECIALISTEN WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.4 ASPECTEN WAARVOOR ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING WERD INGEROEPEN

Niet van toepassing.

2.1.4.5 MOTIVERING VAN DE GESELECTEERDE BRONNEN

Tijdens het bureauonderzoek is een analyse gemaakt van de **bodemsoorten**. Daarnaast werd onderzocht waar mogelijk afgedekte bodems en/of resten uit de prehistorie of jongere periodes kunnen verwacht

worden. De aardkundige gegevens zijn online opgezocht via de Bodemverkenner (www.dov.vlaanderen.be) en de Geopunt-kaart (www.geopunt.be), de kaarten zelf zijn geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van deze kaarten is het agentschap Digitaal Vlaanderen.

Het belangrijkste beschikbare **historisch kaartmateriaal** is vooral geraadpleegd om de grondgebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Deze informatie uit het historische kaartmateriaal kan een impact hebben op de kwaliteit van het eventueel oudere bodemarchief. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd via WMS in een GIS-omgeving. Verdeler van het kaartenmateriaal is het het agentschap Digitaal Vlaanderen.

Voor het archeologisch kader is de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) geraadpleegd, alsook de beschikbare literaire bronnen.

De **ontwerpplannen** zijn door **SOLVA** ter beschikking gesteld.

Een **terreinbezoek** werd tevens uitgevoerd op 21/08/2025 en lichtte ons in over de toestand van het terrein. Er werden daarbij **controleboringen** uitgevoerd, die meer inzicht gaven in de diepte van de bouwvoor en de verstoringsdiepte.

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in voorliggende archeologienota.

2.2 ASSESMENTRAPPORT

2.2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Het assessmentrapport omvat alle informatie afkomstig uit het **bureauonderzoek**: dit zijn alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal en bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Vanuit deze assessment van het plangebied moet een goede motivering mogelijk zijn over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen maatregelen.

Een waardevol assessment van het archeologisch potentieel van een projectgebied op basis van een bureauonderzoek is enkel mogelijk indien de bronnen voldoende en afdoende relevante gegevens opleveren om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. Bij afwezigheid of onvoldoende data zijn bijkomende maatregelen nodig om tot een correcte inschatting voor het projectgebied te komen.

2.2.2 CONSERVATIE-ASSESSMENT

Alle gegenereerde data die in het kader van deze archeologienota tot stand komen, worden door **SOLVA** digitaal bewaard op een centrale server die dagelijks “in-huis” wordt geback-upt en off-site wordt gekopieerd. Alle gegenereerde data en rapporten zijn geïntegreerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank raadpleegbaar. Een conservatie-assessment voor vondsten of stalen is bij dit bureauonderzoek niet van toepassing.

2.2.3 DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING VAN HET ONDERZOEKSGEBIED EN ZIJN OMGEVING

2.2.3.1 ALGEMENE LANDSCHAPPELIJKE EN GEOGRAFISCHE SITUERING

Denderleeuw is gesitueerd in het zuidoosten van de provincie Oost-Vlaanderen, aan de Dendervallei. De gemeente is gelegen op de rand van de leemstreek, waar deze overgaat in de alluviale Dendervallei (Figuur 6).

Figuur 6. Locatie van het projectgebied op de bodemtypekaart.

Het projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 14 ha en vormt een open ruimte-gebied begrensd door de Lindestraat in het noorden, de Wijngaardstraat in het zuidwesten en de spoorweg Jubiges-Geraardsbergen-Denderleeuw in het oosten. Het gebied situeert zich buiten de woonkernen van Denderleeuw en Iddergem, maar ligt wel in een residentieel gebied, tussen de Steenweg (naar Aalst) in het westen en de Dender in het oosten. Het gebied tussen de Steenweg en de spoorweg, waarin ook het projectgebied ligt, is daarbij pas vanaf de jaren 60 bebouwd. Een versnelling vond plaats vanaf de jaren 80 door de verharding/verbreding van de huidige Lindestraat.[4]

Het projectgebied valt volgens het gewestplan grotendeels in woonuitbreidingsgebied en een deel in woongebied. In het zuiden van het projectgebied is er een klein deel gekarteerd als gebied voor gemeenschapsvoorzieningen (Figuur 7). Dit slaat op het bestaande parkje aan de Landuitstraat.

Figuur 7. Gewestplan met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.2 AARDKUNDIGE EN HYDROGRAFISCHE SITUERING

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE REGIO[5]

Het projectgebied ligt in de '**ecoregio van de zuidwestelijke heuvelzone'**, en meer bepaald in het deel van het **Zuid-Vlaams lemig heuveldistrict**.[6] Dit district bestaat uit een geaccidenteerd tertiair heuvellandschap waarop voornamelijk lemige eolische gronden werden afgezet. Het district bevindt zich in het zuiden van Vlaanderen.

Tot dit ecodistrict behoren de Vlaamse Ardennen, de Kesterberg en Oudenberg (Pajottenland), maar ook zijn uitlopers. Typisch binnen dit gebied is het voorkomen van veelvuldige bronnen, en dit op de kleilaag van de Formatie van Gent, Lid van Merelbeke. Verder zijn ook de Diestiaanheuvels (ten zuiden) typerend voor het gebied. Het volledige gebied bezit (vrij) grote reliëfverschillen, met voornamelijk lemige afzettingen.

---

[4] Informatie verkregen door consultatie van de topografische kaarten opgemaakt door het Militair Geografisch Instituut en haar opvolgers, geraadpleegd via Cartesius.
[5] We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant et al. 2002.
[6] Sevenant *et al.* 2002, 158-163.

De sterke erosie op het einde van het Tertiair en tijdens het Pleistoceen veroorzaakte het huidig golvend tot sterk golvend reliëf. Dit levert een opeenvolging van open kouters op de leemruggen op en, in de beekdalen, depressies met een gesloten begroeiing. In het zuiden wordt het landschap bepaald door de zogenaamde Zuid-Vlaamse Heuvelrij. De valleien zijn daar zeer sterk ingesneden, soms bijna kloofdalen, en de ruggen zijn zacht hellend. Er is een opeenvolging te zien van langgerekte leemruggen met relatief vlakke delen en zachte hellingen, gescheiden door talrijke beekvalleien en depressies, die dikwijls begrensd zijn door een steile rand. Typisch is het voorkomen van asymmetrische dalen, door de ongelijkmatige afzetting van de lösspakketten tijdens de laatste ijstijd.

Het reliëf in het district is golvend tot sterk golvend, zelfs plaatselijk heuvelig in het zuidelijke deel, met hellingsgraden van 9 % en meer. Het wordt gekenmerkt door een opeenvolging van ruggen, afgewisseld met diep ingesneden beekvalleien en secundaire depressies. Het zuidelijk deel bestaat uit een aantal westzuidwest-oostnoordoost georiënteerde heuvelrijen, wier absolute hoogte van zuid naar noord progressief afneemt. De hoogste heuvelrij situeert zich in de buurt van de taal- en gewestgrens, met o.a. de Kluisberg, de Spinnessenberg, de Hotondberg, de Muziekberg, de Pottelberg en de *Mont de Rode*, maar ook de Oudenberg (Geraardsbergen). Op het raakpunt van de oost-west en noord-zuid gerichte heuvelkammen van de Vlaamse Ardennen bevindt zich het hoogste punt (d'Hoppe, 157,5 m TAW) in het bos van Pottelberg. Deze kam vormt de geologische ruggengraat van het fysisch landschap en is een onderdeel van een groter geheel van getuigenheuvels dat zich uitstrekt van Frans-Vlaanderen via het West-Vlaams Heuvelland, de Vlaamse Ardennen, het Pajottenland en het Hageland tot Midden-Limburg waar het tegen het Kempisch Plateau uitwigt. Een lagere, structurele kamlijn, waarvan de hoogste delen met de hoogtelijn van 100 m flirten en die ten opzichte van het hydrografisch stelsel duidelijk contrasterend is, omvat van west naar oost volgende plateaus: Eikenberg-Kapelleberg-Boigneberg (Maarkedal), Varentberg-Hoogkouter (Horebeke), plateau Pottenberg-Leberg-Valkenberg (Brakel), Steenberg-Potaardeberg (Zottegem) en tenslotte de Biezelenberg (Herzele). Het is aan de rand van deze laatste dat het projectgebied gesitueerd ligt. Vermits de weerstandbiedende ijzerzandsteenlagen er volledig weggespoeld zijn, profileren deze plateaus zich als open akker- en kouterlandschappen.

Bodems

De bodemseries worden gerangschikt in twee groepen. Enerzijds de plateau- en hellinggronden met hoofdzakelijk (niet tot sterk gleyige) diepe leemgronden (meer dan 80 cm dik) met een al dan niet (sterk) gevlekte textuur B-horizont. Verspreid, maar vooral langs de valleiranden komen ondiepe leemgronden met textuur B-horizont voor, met een zand- of kleisubstraat beginnend op geringe diepte, evenals beperkte oppervlakten zandleem- en kleigronden met een niet bepaalde profielontwikkeling. Plaatselijk, op enkele hoge toppen en steile hellingen, dagzoomt het Tertiair kleiig of zandig materiaal.

Anderzijds zijn er de vallei- en depressiegronden, met dominantie van jonge leem- of zandleembodems zonder profielontwikkeling.

Het noordelijk gebied wordt plaatselijk gedomineerd door zandleemgronden, evenals het gebied rondom de alluviale vlakte van de Dender.

De beekalluvia staan onder invloed van een permanente grondwatertafel, die aan een regelmatige seizoenschommeling onderhevig is. Op de plateau- en hellingronden ligt de watertafel zeer diep, behalve waar stuwwater en bronniveaus voorkomen. Deze bronniveaus treden overal op waar watervoerende lagen van het Tertiair substraat dagzomen.

Geologie

Tijdens het Tertiair werden door de zee verschillende zand- en kleilagen afgezet, achtereenvolgens de Formatie van Kortrijk, Formatie van Tielt, Formatie van Gent, Formatie van Lede, Formatie van Maldegem en Formatie van Diest. Na daling van de zeespiegel werden deze sedimenten in het Pleistoceen (Quartair) door erosie aangetast, en dan voornamelijk de zandige formaties. De kleiige lagen boden meer weerstand aan de erosie en vormden de heuveltoppen van het Tertiair reliëf. Hierdoor vormt de Formatie van Gent nu het hoofdsubstraat, en zijn de Formatie van Lede en Maldegem nog slechts op de heuvelruggen te vinden. Van

de Formatie van Diest zijn nog slechts enkele relicten over op de hoogste toppen (Vlaamse Ardennen en heuvels ten zuiden van Geraardsbergen).

Tijdens de laatste ijstijd werd dit landschap bedekt met niveo-eolische leem (0 tot 15 m). Onder invloed van de overheersende westenwinden tijdens het Weichselglaciaal werden de naar het westen gerichte hellingen slechts met een dunne laag löss bedekt. Op plaatsen die tegen de dominerende winden beschermd waren (de oostelijk gerichte hellingen en de kleinere plateaus) is de lössmantel zeer dik. De Tertiaire lagen komen slechts op een zeer beperkt aantal plaatsen aan het oppervlak.

Gedurende het Holoceen had eerst een riviererosie van het Pleistocene leemdek plaats. De beekvalleien werden verder uitgediept en er ontstonden ook secundaire depressies. De vallei van de Dender bijvoorbeeld werd uitgeschuurd tot op de Ieperiaanse kleilagen. Later werd de vallei gedeeltelijk opgevuld met lemig alluvium en venig materiaal. Ten gevolge van ontbossing in recente tijden trad hellingerosie op; het meeste afgespoelde materiaal werd als colluvium afgezet aan de voet van de hellingen.

HET PROJECTGEBIED

De **Quartairgeologische profieltypekaart** karakteriseert het projectgebied als geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (3) (Figuur 8).

Figuur 8. Quartairgeologische profieltypekaart met aanduiding van het projectgebied.

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald het Lid van Moen (grijze klei, tot silt, kleihoudende lagen) (Figuur 9).

Figuur 9. Tertiairgeologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

Voor het gebied is **geen geomorfologische kaart** beschikbaar.

2.2.3.3 FYSISICH-GEOGRAFISCHE SITUERING

De gemeente Denderleeuw is gelegen op de overgang van de hoger gelegen leemgronden met de Dendervallei (Figuur 10). Op het **hoogtemodel** is te zien hoe het projectgebied gelegen is ten westen van de Dender, op de (noord)oost-(zuid)west lopende helling naar de vallei toe (Figuur 11). Ten zuiden van het projectgebied is de uitgeschuurde Dendervallei zeer duidelijk zichtbaar. Ten westen van het projectgebied is een oude, nu opgevulde Denderarm ook nog zichtbaar als lager gelegen zone.

Figuur 10. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied.

Het projectgebied zelf kent een vrij variërend verloop met hoogtes schommelend tussen +17,5 m en +25,0 m TAW (Figuur 12; Figuur 13). Algemeen helt het terrein af vanuit het zuidwesten naar het noordoosten, met hoogtes gaande van +21,0 m TAW tot + 16,0 m TAW. De hellingsgraad is over beide hoogteprofielen zeer licht, namelijk 1,4 %.

Figuur 11. Digitaal Terrein Model met aanduiding van het projectgebied en hoogteprofielen.

Figuur 12. Hoogteprofiel 1 van zuidwest naar noordoost.

Figuur 13. Hoogteprofiel 2 van noordwest naar zuidoost.

De **potentiële bodemerosiekaart** toont voor het projectgebied grotendeels een lage tot zeer lage potentiële bodemerosie (Figuur 14). Voor een kleiner deel van het projectgebied is er geen info beschikbaar. Ook in de omgeving domineert deze zeer lage erosiekans.

Figuur 14. Potentiële bodemerosiekaart met aanduiding van het projectgebied.

De **bodemkaart** geeft aan dat de gronden van het projectgebied bestaan uit drie verschillende types, waarnaast een klein deel gekarteerd is als OB (bebouwde zone) (Figuur 15):

- **AbB(o):** droge leembodems met zowel structuur als textuur B-horizonten, met sterke antropogene invloed.
- **Aba1:** droge leembodems met textuur B-horizont of weinig duidelijke kleur B-horizont, met een dunne A-horizont (<40cm).
- **Acp:** matig droge leembodems zonder profielontwikkeling (colluviale en alluviale bodems).

Figuur 15. Bodemtypekaart met aanduiding van het projectgebied.

De **bodemassociatiekaart** toont voor meer dan de helft van het projectgebied natte alluviale gronden zonder profielontwikkeling (60), het overige deel zijn leemgronden met textuur B-horizont (31) (Figuur 16).

Figuur 16. Bodemassociatiekaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.3.4 GRONDGEBRUIK

Volgens de **bodemgebruikskaart** is het projectgebied hoofdzakelijk gekarteerd als alluviaal weiland. De overige types zijn weiland, akkerbouw en andere bebouwing langsheen de grenzen van het projectgebied (Figuur 17).

Figuur 17. Bodemgebruikskaart met aanduiding van het projectgebied.

De meer recente **bodembedekkingskaart** toont dat het projectgebied voornamelijk is ingenomen door akkerland, gras en struiken (Figuur 18).

Figuur 18. Bodembedekkingskaart met aanduiding van het projectgebied.

Een **recente luchtfoto** uit 2024 geeft hetzelfde beeld weer (Figuur 19).

Figuur 19. Recente luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied.

Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande toestand van het projectgebied wordt gegeven onder 2.1.2.1.

2.2.3.5 SPECIFIEKE TERREININFORMATIE: CONTROLEBORINGEN

2.2.3.5.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

- Uitvoeringstermijn: 21/08/2025-22/08/2025 (boringen en analyse boringen)
- Aard van het onderzoek: controleboringen
- Betrokken actoren: assistent-aardkundige Katleen Couchez (uitvoering en verwerking), assistent-archeoloog Yann De Smet (uitvoering) en assistent-archeoloog Ewoud Deschepper (rapportage).

De overige administratieve gegevens zijn dezelfde als de administratieve gegevens van het bureauonderzoek.

2.2.3.5.2 ONDERZOEKSOPDRACHT

De geplande werken omvatten de aanleg van paden waarvoor over een oppervlakte van 3400 m² 30 cm afgegraven wordt, en de uitgraving van zes wadi's tot op een maximale diepte van 70 cm onder het maaiveld, over een oppervlakte van 8800 m². Gelet op het ontbreken van informatie over de dikte van de ploeglaag, de bodemopbouw in het gebied en de aanwezigheid van eventuele verstoringen, werden de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Hoe dik is de teelaarde op de locatie van de geplande werken?
- Wat is de bodemopbouw van het projectgebied ter hoogte van de geplande werken?
- Is het projectgebied geroerd door recente menselijke ingrepen in de bodem?
- Hoe dik zijn de mogelijk verstoorde lagen?
- Heeft een mogelijke verstoring de archeologische lagen aangetast?
- Zullen de geplande werken een impact hebben op het onverstoorde bodemarchief?

2.2.3.5.3 BESCHRIJVING VAN DE WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE CONTROLEBORINGEN

Op basis van de locatie van de geplande werken zijn elf controleboringen gepland: vijf ter hoogte van de geplande paden en zes ter hoogte van de wadi's; één per wadi, telkens geplaatst in de diepst uit te graven zone (Figuur 20). De vijf controleboringen ter hoogte van de paden werden gepland tot 50 cm diepte te gaan (gelet op de verstoringsdiepte van 30 cm); de zes controleboringen ter hoogte van de wadi's werden gepland tot 80 cm diepte te gaan (gelet op de verstoringsdiepte van 70 cm).

Figuur 20: Locatie van de geplande controleboringen in relatie tot de geplande werken.

Uiteindelijk zijn twaalf boringen geplaatst (Figuur 21). Er vonden volgende afwijkingen plaats ten opzichte van de geplande boringen:

- Ter hoogte van geplande boring 1 kon vanaf een diepte van 33 cm niet dieper geboord worden door de hardheid. Het is onduidelijk wat dit veroorzaakt Deze boring is verder opgegeven en is vervangen door boring 12.
- Geplande boring 4 is niet uitgevoerd door de nabijheid van geplande boring 10, die dezelfde informatie zou leveren.
- Geplande boring 8 is 18 m naar het westen verplaatst omwille van de aanwezigheid van paarden op de weide waar de boring initieel gepland was.
- Ter hoogte van geplande boring 11 kon niet dieper geboord worden dan 40 cm diepte omwille van de hardheid. Het is onduidelijk wat dit veroorzaakt. Deze boring is verder opgegeven en is vervangen door boring 13.

Figuur 21: Locatie van de effectief uitgevoerde controleboringen in relatie tot de geplande werken.

De boringen zijn manueel uitgevoerd met een Edelmannboor met diameter 5,5 cm, op 21 augustus 2025. Het weer was droog met afwisselende bewolking en zonneschijn. De foto's zijn genomen met een Panasonic DMC-FZ300. De boringen zijn uitgezet en ingemeten met een GPS (Trimble R12i). De interpretatie werd ingevoerd in de databank van SOLVA waarbij elke onderscheiden laag een individueel spoornummer kreeg. De databank van SOLVA maakt gebruik van gestandaardiseerde fiches met een gestandaardiseerde nummering. Aan deze fiche wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten.

2.2.3.5.4 ASSESSMENTRAPPORT

2.2.3.5.4.1 BESCHRIJVING VAN DE BORINGEN

Tabel 2: Locatiegegevens van de controleboringen.

Boornummer	X-coördinaat (Lambert72)	Y-coördinaat (Lambert72)	Maaiveldhoogte (m TAW)
B01	128720,74	174560,47	18,97
B02	128749,97	174503,82	18,49
B03	128786,79	174429,51	18,19
B05	128649,65	174286,93	22,67
B06	128812,86	174408,29	18,04
B07	128868,61	174468,19	17,86
B08	128835,60	174522,55	17,60
B09	128853,43	174352,35	18,06
B10	128963,85	174441,88	17,92
B11	128899,58	174305,65	17,49
B12	128733,83	174534,35	18,56
B13	128903,92	174307,22	17,54

Foto 6: Controleboring 1.

Controleboring 1 was gepland in het noorden van het projectgebied, op een weide, op de locatie waar een weg gepland wordt. De teelaarde (Ap-horizont) is 24 cm dik en wordt gekenmerkt door een homogene, droge grijzig bruine zandleem, met zeer weinig spikkels houtskool en zeer weinig spikkels en brokjes baksteen. De onderliggende laag bestaat uit homogene, droge, licht gelig bruine zandleem zonder inclusies. Zoals hierboven vermeld kon vanaf een diepte van 33 cm niet verder geboord worden. Deze boring is dan ook gestaakt en is vervangen door Controleboring 12.

Foto 7: Controleboring 12.

Controleboring 12 ligt 29 m naar het zuidoosten ten opzichte van Controleboring 1, op een andere weide. De teelaarde is 26 cm dik en bestaat uit homogene, droge, bruine zandleem zonder inclusies. Daaronder begint een B-horizont bestaande uit homogene, droge, licht bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool en zeer weinig spikkels baksteen. De boring is in kader van de vraagstelling gestopt op 52 cm diepte, waarbij de onderkant van deze B-horizont nog niet aangetroffen was.

Foto 8: Controleboring 2.

Controleboring 2 ligt in het noorden van het projectgebied, ten zuiden van Controleboring 2, op een akker. Ze ligt op de locatie van een gepland pad. De teelaarde (Ap-horizont) is hier 25 cm dik en bestaat uit homogene, droge, grijzig bruine zandleem met zeer weinig houtskoolspikkels. Daaronder begint geleidelijk een B-horizont bestaande uit homogene, droge, gelig bruine zandleem met zeer weinig houtskool-, baksteen- en sinterspikkels. De boring is beëindigd op 52 cm diepte waarbij de ondergrens van de B-horizont niet bereikt is.

Foto 9: Controleboring 3.

Controleboring 3 ligt centraal in het projectgebied, op een akker, ter hoogte van een gepland pad. De teelaarde (Ap-horizont) is 27 cm dik en bestaan uit droge, homogeen bruine zandleem met zeer weinig houtskoolspikkels. Deze gaat duidelijk maar geleidelijk over in een B-horizont bestaande uit droge, homogeen gelig bruine zandleem met vlekjes lichtbruin en zeer weinig houtskoolspikkels en -brokjes en zeer weinig baksteenspikkels. De boring is in functie van de vraagstelling beëindigd op 54 cm diepte, hierbij is de ondergrens van de B-horizont niet vastgesteld.

Foto 10: Controleboring 5.

Controleboring 5 ligt in het westen van het projectgebied, op het hogergelegen deel van de terreinen, op een akker. Hier wordt ook een pad gepland. De teelaarde (Ap-horizont) is hier 38 cm dik en bestaat uit droge, homogeen grijzig bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool en zeer weinig spikkels en brokjes baksteen. Ze gaat over in de moederbodem (C-horizont) die bestaat uit droge, homogeen gelig bruine zandleem met vlekjes bruin. De boring is beëindigd op 38 cm diepte.

Foto 11: Controleboring 6.

Controleboring 6 ligt ter hoogte van wadi 3, centraal in het projectgebied op een terrein dat nu in gebruik is als akker. De teelaarde (Ap-horizont) is 29 cm dik en bestaan uit droge, homogeen bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool. Daaronder is een ongedefinieerde laag aanwezig die loopt tot op een diepte van 74 cm. Ze bestaat uit droge, heterogeen bruine zandleem met vlekjes geelbruin en vrij veel houtskoolspikkels en -brokjes en zeer weinig baksteenspikkels en -brokjes. Daaronder, dus vanaf 74 cm diepte, begint de moederbodem (C-horizont) die bestaat uit vochtige, homogeen donkerbruine zandleem met veel mangaanspikkels en -brokjes en weinig spikkels ijzerconcretie. De boring is beëindigd op 109 cm diepte.

Foto 12: Controleboring 7.

Controleboring 7 ligt centraal in het projectgebied, op een terrein in gebruik als akker, waar een wadi (wadi 2) en een pad gepland worden. De teelaarde (Ap-horizont) is er 30 cm dik en bestaat uit droge, homogeen bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool en zeer weinig spikkels baksteen. Daaronder begint een B-horizont tot op 70 cm diepte, die bestaat uit droge, heterogeen donker bruine zandleem met vlekjes grijs en spikkels houtskool en baksteen. Daaronder bevindt zich een 10 cm dikke, ongedefinieerde laag bestaande uit droge, homogeen bruine zandleem met zeer weinig spikkels baksteen. Op 80 cm diepte begint de moederbodem (C-horizont), die bestaat uit vochtige, heterogeen donker bruine zandleem. De boring is beëindigd op 104 cm diepte.

Foto 13: Controleboring 8.

Controleboring 8 ligt in het noorden van het projectgebied, ter hoogte van wadi 1, op een ongebruikt stuk land tussen een paardenweide en een akker. De teelaarde (Ap-horizont) is er 20 cm dik en bestaat uit droge, homogeen grijzig bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool. Daaronder is een dikke, ongedefinieerde laag aanwezig die gaat tot 83 cm diepte. Ze bestaat uit droge, heterogene bruine zandleem met vlekjes grijs en oranjebruin met spikkels en brokjes houtskool. Daaronder begint een volgende ongedefinieerde laag (moederbodem?) bestaande uit vochtige, homogeen grijzig bruine zandleem met spikkels mangaan en vrij veel spikkels en brokjes ijzerconcretie. De boring is beëindigd op 100 cm diepte waarbij de onderzijde van deze laatste laag niet bereikt is.

Foto 14: Controleboring 9.

Controleboring 9 ligt in het zuiden van het projectgebied, ter hoogte van wadi 5, op een terrein dat nu in gebruik is als akker. Ze ligt ook op 2,5 m ten oosten van de huidige Wolfsgracht-wegel. De teelaarde (Ap-horizont) is hier 66 cm dik en bestaat uit droge, homogeen bruine zandleem met vlekjes lichtgrijs, zeer weinig spikkels en brokjes houtskool en zeer weinig spikkels baksteen. Daaronder begint een ongedefinieerde laag (B-horizont?) bestaande uit droge, homogeen donker bruine zandleem met zeer weinig spikkels houtskool, zeer weinig spikkels baksteen, en spikkels mangaan en ijzerconcretie. De boring is beëindigd op 100 cm diepte waarbij de ondergrens van deze laag nog niet bereikt was.

Foto 15: Controleboring 10.

Controleboring 10 ligt in het oosten van het projectgebied, ter hoogte van de geplande wadi 4, op een terrein dat in gebruik is als akkerland. De teelaarde (Ap-horizont) is hier 38 cm dik en bestaat uit droge, homogeen grijzig bruine zandleem met zeer weinig houtskoolspikkels. Daaronder bevindt zich de moederbodem (C-horizont) die bestaat uit droge, homogeen bruine zandleem. De boring is beëindigd op 100 cm diepte.

Foto 16: Controleboring 11.

Controleboring 11 ligt in het zuiden van het projectgebied, ter hoogte van wadi 6, op een terrein dat in gebruik is als weide. De teelaarde (Ap-horizont) is hier 20 cm dik en bestaat uit droge, homogeen grijzig bruine zandleem. Daaronder bevindt zich een ongedefinieerde laag bestaande uit droge, homogeen licht gelig bruine zandleem. Op 40 cm diende de boring gestaakt te worden omdat er niet dieper geboord kon worden door de hardheid van de bodem (cf. Controleboring 1). Het is onduidelijk wat dit veroorzaakt. Daarom is bijkomend Controleboring 13 uitgevoerd.

Foto 17: Controleboring 13.

Controleboring 13 ligt op 4,5 m ten oosten van Controleboring 11, ook ter hoogte van de geplande wadi 6. De teelaarde (Ap-horizont) is er 30 cm dik en bestaat uit droge, homogeen grijzig bruine zandleem. Daaronder is een B-horizont aanwezig bestaande uit droge, homogeen gelig bruine zandleem. Op 60 cm is er een onduidelijke overgang naar de moederbodem (C-horizont) die bestaat uit droge, homogeen gelig bruine zandleem. De boring is beëindigd op 92 cm diepte.

2.2.3.5.4.2 BIJKOMENDE INFORMATIE

Zowel in de boringen als op het maaiveld van de akkerlanden (waar reeds geoogst maar nog niet geploegd was) viel op hoe 'schoon' de aarde was: de verschillende herkende bodemhorizonten bevatten zeer weinig inclusies, en er lag amper materiaal of stenen aan de oppervlakte.

2.2.3.5.5 SAMENVATTING

Boringen 1, 12, 2, 3, 6, 9 en 11/13 geven samen een doorsnede van de oppervlakkige bodemopbouw in het projectgebied van noordnoordwest naar zuidzuidoost. Ze tonen dat de bodem ter hoogte van deze centrale as in het projectgebied een gelijkaardige opbouw kent, bestaande uit een Ap-horizont van ca. 25-30 cm dikte met daaronder een B-horizont van 30-40 cm dikte, met daaronder de C-horizont. Controleboring 9 wijkt hier van af door de dikke Ap-horizont (66 cm); dit is misschien in verband te brengen met de ligging nabij de historische voetweg Wolfsgracht, al is onduidelijk wat dit eventueel verband precies omvat.

Controleboring 5, in het westen van het projectgebied, toont een licht andere bodemopbouw met een dikkere Ap-horizont (38 cm) direct gevolgd door de C-horizont.

Meer naar het oosten liggen controleboringen 7, 8 en 10. Waar boring 7 wel een B-horizont vertoont en de C-horizont op -80 cm ligt, is dit in boringen 8 en 10 niet het geval en ligt de C-horizont een stuk hoger, op respectievelijk -20 en -38 cm.

De resultaten uit de controleboringen sluiten niet steeds goed aan bij de gekarteerde bodemtypes en vertonen onderling soms grote verschillen. Dit is waarschijnlijk te wijten aan (historische) verschillen in landgebruik tussen de verschillende percelen, zoals die bijvoorbeeld vanaf 2000-2001 duidelijk zichtbaar zijn op de luchtfoto's.

Samenvattend kan niettemin gesteld worden dat er hoofdzakelijk een klassieke zandleembodem is aangetroffen, gekenmerkt door een A-B-C-profielopbouw. De A-horizont is daarbij over het algemeen zo'n 30-40 cm dik; de C-horizont (het archeologisch niveau) bevindt zich op -20 tot -80 cm diepte.

2.2.4 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN HISTORISCH KADER

2.2.4.1 HISTORISCH KADER

2.2.4.1.1 ALGEMENE GESCHIEDENIS VAN DENDERLEEUW

De oudst gekende historische vermelding van Denderleeuw als plaats dateert uit 1146, als *Lewe*.[7] De toevoeging van het element 'Dender' gebeurt schijnbaar pas tijdens de late middeleeuwen.[8] Volgens Gysseling betekent *lewe* 'grafheuvel'; volgens Carnoy slechts 'heuvel'.[9] Denderleeuw is dan ook te begrijpen als '(graf)heuvel aan/bij de Dender', wat duidelijk verwijst naar de hierboven beschreven topografische situatie. Het element 'leeuw' (oorspronkelijk *hlaiwa*) is Germaans, wat een vroegmiddeleeuwse aanwezigheid in de gemeente impliceert. Het is echter geen nederzettingstoponiem, maar op het grondgebied van de deelgemeente zijn wel twee vroegmiddeleeuwse nederzettingstoponiemen geattesteerd: Malegem/Meilegem (1422: *Meyleghem*) en Huizegem (1267: *Hunseghem*).[10] Malegem/Meilegem is op het historisch kaartmateriaal nog als veldnaam te herkennen, Huizegem is een historische kern. Ze liggen beide langs de Dender, respectievelijk op zo'n 550 m en 950 m ten zuiden van de huidige dorpskern van Denderleeuw. Een derde vroegmiddeleeuws nederzettingstoponiem is Bakergem (1142-1149, kop. eind 13de eeuw: *Bacrahem*) dat gelegen is op de grens tussen Denderleeuw en Iddergem.[11] Ook Iddergem, nu een deelgemeente van Denderleeuw, is een vroegmiddeleeuws nederzettingstoponiem (966 kop. 15de eeuw: *Idrengoham*).[12]

De oudste tekst waarin Denderleeuw vermeld wordt, handelt over de oplossing van een conflict tussen de abdijen van Dielegem (Jette) en Ninove.[13] De abdij van Jette had de kerk van Denderleeuw net in haar bezit gekregen, toen een geschil ontstond met de abdij van Ninove, die de kerk van Liedekerke bezat.[14] Zowel Bernard van Clairveaux als bisschop Nikolaas van Cambrai moesten tussenkomen, waarbij besloten werd dat de Dender de grens tussen beide parochies werd. Aan de kerk van Denderleeuw behoorden op dat moment onder meer (landbouw)gronden, tienden, cijnzen, en afhankelijken van beide geslachten.

De kerk is vermoedelijk echter ouder dan de volle middeleeuwen. Het *patrocinium*, Sint-Amandus, wijst namelijk op een vroegmiddeleeuwse stichting, ten vroegste te situeren vanaf het laatste kwart van de 7de eeuw.[15] Meer bepaald is er een concentratie van Sint-Amanduskerken langsheen de Dender, wat in verband te brengen is met het bezit van de abdij van Elnone in Ninove.[16] Er moet hierbij vermeld worden dat J. de Brouwer stelt dat de kerk oorspronkelijk aan O.-L.-Vrouw gewijd was, dit echter zonder bronvermelding.[17] Indien correct betekent dit dat het *patrocinium* geen inzicht kan geven over de ouderdom van de kerk: O.-L.-Vrouw blijft immers ook doorheen de volle middeleeuwen populair; ze wordt met name in de 10de-11de eeuw een belangrijke patroonheilige voor burchtkerken en -kapellen.[18] Ook Iddergem heeft een Sint-Amanduskerk.

---

[7] Gysseling 1960, 262.
[8] Oudste attestaties opgenomen in Van Durme 2017: *tenrelewis* (1258) en *denreleeuwe* (1429); oudere attestaties van de plaatsnaam zijn steeds enkel 'Leeuw' en ook doorheen de 13de-14de eeuw domineert deze naam. Zie ook de Brouwer & Couck 1960, 110.
[9] de Brouwer & Couck 1960, 110-111; Gysseling 1960, 262.
[10] Van Durme 2017.
[11] Gysseling 1960, 95.
[12] Gysseling 1960, 530.
[13] Zie voor transcriptie van de oorkonde: DiBe ID 2841.
[14] Despy 1963, 243.
[15] Berings 1979, 137; Berings 1986, 440-441.
[16] Berings 1979, 141.
[17] de Brouwer 1960, 206/212.
[18] Berings 1979.

De aanwezigheid van verschillende kouter-toponiemen (*Denderleeuwkouter/Leeuwerkouter*, *Kouter*, *Kruiskouter*, *Nederkouter*, *Zijpkouter*) suggereert een vroeg- tot volmiddeleeuwse ontginning. Een achttal veld-toponiemen wijst op een verdere volmiddeleeuwse ontginning.[19]

In de jaren 1050 wordt het gebied tussen Schelde en Dender ingenomen en aangehecht bij het Graafschap Vlaanderen, waarna het als Rijksvlaanderen gekend staat. In de daaropvolgende decennia wordt een 'verdedingsgordel' van mottekastelen opgericht langs de Dender (als nieuwe grens tussen Vlaanderen en Brabant), meer bepaald in Ninove, Aalst, Erpe, Moorsel, Viane en ook Denderleeuw.[20] De motte in Denderleeuw, oorspronkelijk gelegen op de westelijke Denderoever (zie ook de ligging t.o.v. de Oude Dender), ligt nu op grondgebied Denderleeuw, maar historisch en topografisch hoort ze bij Liedekerke.[21] Ter hoogte van Okegem wijkt de grens tussen Vlaanderen en Brabant immers oostwaarts af; op die manier behoorden onder andere Liedekerke en Affligem tot Vlaanderen.

Denderleeuw was oorspronkelijk een aparte heerlijkheid, maar vanaf de vroege 13de eeuw vormt ze een eenheid met Liedekerke onder de heren van Liedekerke.[22] Het gaat hierbij meer bepaald om het geslacht van Gavere, die via huwelijk met een dochter van het geslacht Aalst-Liedekerke de heerlijkheid in handen kregen.

Onder de Franse overheersing (eind 18de-begin 19de eeuw) zijn Denderleeuw en Liedekerke bestuurlijk gesplitst. Daarbij werd Denderleeuw ingedeeld bij het Scheldedepartement, en Liedekerke bij het Dijle-departement[23].Grote veranderingen in het landschap van Denderleeuw en de omgeving vonden pas plaats in de loop van de 19de eeuw, wanneer de Dender werd gekanaliseerd in 1865 en er vanaf 1854 verscheidene spoorlijnen werden aangelegd. Denderleeuw kende de evolutie van een typisch landbouwdorp naar een residentiële gemeente, waarin de meeste oudere woningen en boerenhuizen verdwenen en plaats maakten voor nieuwe woonwijken.[24] Zoals eerder vermeld worden er in de jaren 60-80 zo verschillende villawijken aangelegd in de gemeente.

2.2.4.1.2 GESCHIEDENIS VAN HET PROJECTGEBIED

Het projectgebied kent, op basis van het beschikbare historisch kaartmateriaal (zie verder), geen historische bebouwing sinds het midden van de 18de eeuw. Daarentegen staan de gronden steeds gekarteerd als landbouwgrond. Op basis van de Popp-kaart (zie verder) zijn drie plaatsnamen te situeren in het gebied tussen de spoorweg, de Wijngaardstraat/Landuitstraat (op Popp: *Wyngaerd straet*) en de Lindestraat (op Popp: *Bovery straet*). Deze zijn: *Wolfs gracht*, *Jesuiten land* en *Zeventien dagwanden*. De laatste twee toponiemen wijzen op een gebruik als landbouwgrond. Toponiemen die wijzen op een ouder (middeleeuws) landgebruik ontbreken echter in de directe omgeving, met uitzondering van *Wolfs veld* (ten oosten van de spoorweg, op ca. 350 m van het projectgebied) en *Kruys Cauter* (ten westen, op ca. 750 m). Beide wijzen op middeleeuwse akkerbouwgronden. Op die manier, en in relatie met het cartografisch materiaal, kan aangenomen worden dat het projectgebied sinds de middeleeuwen (grotendeels) in gebruik was als landbouwgrond.

2.2.4.2 INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Ter hoogte van het projectgebied bevindt zich **geen geregistreerd onroerend erfgoed.**

2.2.4.3 HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN

2.2.4.3.1 VILLARETKAART (1745 – 1748)

Op de Villaretkaart staat het projectgebied gekarteerd als open ruimte zonder bebouwing (Figuur 22). Men kan reeds de wegtracés van de Lindestraat en de Wijngaardstraat herkennen. Deze laatste is gekarteerd als holle weg. De zuidwestelijke helft van het terrein is volgens de kaart hoger gelegen in het landschap, net zoals vandaag nog het geval is. Ten oosten van het projectgebied staan verschillende visvijvers gekarteerd, dit ter hoogte van de oude Denderarm. Nog verder ten oosten, langsheen de Dender, is de historische bebouwing van de woonkernen Denderleeuw, Meilegem en Huizegem te herkennen.

---

[19] Cf. Verhulst 1995.
[20] Berkers & Laleman 2011, 26; Herremans et al. 2023, 867.
[21] De Decker 1998, vol. II, 31-34.
[22] de Brouwer 1959, 120.
[23] Inventaris Onroerend Erfgoed 2023: *Dorpskern Denderleeuw* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300409 (geraadpleegd op 27 september 2023).
[24] https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13417

Figuur 22. Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.2 JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSDOM LUIK (1771-1778)

Op kleine schaal maakt de Ferrariskaart duidelijk dat het projectgebied op de oostelijke rand ligt van een groot, aaneengesloten open ruimtegebied dat in het laatste kwart van de 18de eeuw in gebruik was als landbouwgebied (Figuur 23). Dit gebied is te karakteriseren als een koutergebied, in die zin dat het gaat om een aaneengesloten landbouwcomplex zonder fysieke perceelsgrenzen.

Op grotere schaal geeft de kaart voor het projectgebied een gelijkaardig beeld als de Villaretkaart: een open ruimte zonder bebouwing (Figuur 24). Het projectgebied is gekarteerd als akkerland, de wegtracés van de Lindestraat en de Wijngaardstraat (gedeeltelijk gekarteerd als holle weg) zijn tevens zichtbaar. Opvallend is de aanwezigheid van een lineaire haag, dwars op en aan weerszijden van de Lindestraat. De oude Denderarm ten oosten van het projectgebied staat aangeduid als bos.

Figuur 23. Uitsnede uit de Ferrariskaart (schaal 1:50 000) met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 24: Uitsnede uit de Ferrariskaart (schaal 1:20 000) met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Op de Atlas der Buurtwegen merken we een doorgedreven percelering op, zowel binnen het projectgebied als rondom (Figuur 25). Opvallend is de aanwezigheid van enkele grotere noord-zuid georiënteerde percelen, met dwars daarop en aan weerszijden een groot aantal repelpercelen. Dezelfde perceelsstructuur is vandaag de dag nog aanwezig. In het zuiden zijn grotere blokpercelen op te merken. De Lindestraat en de Wijngaardstraat staan gekarteerd als wegen. Tevens zijn er binnen het projectgebied wegels (*sentier* en *chemin*) aangeduid, waaronder de Wolfsgracht die al haar huidige verloop kent. De aftakking van de Lindestraat is daarentegen nog niet aanwezig. Deze kaart biedt voorts weinig nieuwe informatie ten opzichte van de voorgaande historische kaarten. Het projectgebied omvat nog steeds open ruimte zonder bebouwing.

Figuur 25. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.4 PHILIPPE VANDERMAELEN – CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)

De Vandermaelenkaart geeft qua wegtracés en wegels een gelijkaardig beeld weer als de oudere kaarten (Figuur 26). Binnen het projectgebied staat nog steeds geen bebouwing aangeduid, het is een grote open ruimte. Voor het eerst staat de spoorweg gekarteerd langs de oostelijke grens van het projectgebied.

Figuur 26. Uitsnede uit de Vandermaelenkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.5 GEREDUCEERD KADASTER (1847-1855)

Het gereduceerd kadaster geeft een quasi gelijkaardig beeld als de Atlas der Buurtwegen wat betreft de percelering van het projectgebied (Figuur 27). Als bijkomende informatie toont deze kaart wel dat alle gronden in gebruik waren als akkerland (beige kleur). De voetweg Wolfsgracht is gedeeltelijk aangeduid (het noordelijke deel naar de Lindestraat ontbreekt). De spoorweg is nog als 'gepland' aangeduid, in tegenstelling tot de quasi gelijktijdige Vandermaelenkaart. Nochtans zou het gedeelte tussen Denderleeuw en Ath geopend zijn in 1855, dus na de publicatie van de Vandermaelenkaart.[25]

Figuur 27: Uitsnede uit het gereduceerd kadaster, kaartblad Denderleeuw, met aanduiding van het projectgebied.

[25] https://nl.wikipedia.org/wiki/Spoorlijn_90.

2.2.4.3.6 PHILIPPE CHRETIEN POPP – ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)

De Poppkaart toont net als de Atlas der Buurtwegen en het gereduceerd kadaster een doorgedreven percelering van het terrein (Figuur 28). De wegtracés en wegels zijn nog steeds dezelfde. Op deze kaart staan enkele toponiemen aangeduid. In het zuidelijke deel van het projectgebied spreekt men over “Zeventien Dagwanden”, in het westen over ‘Jezuïeten land” en tenslotte in het noorden over “Wolfsgracht”. Dit laatste toponiem is nog tot op de dag van vandaag in gebruik.

Figuur 28. Uitsnede uit de Poppkaart met aanduiding van het projectgebied.

2.2.4.3.7 RECENTE LUCHTFOTO’S

Op de luchtfoto uit 1971 is te zien hoe er bebouwing aanwezig is langsheen de Wijngaardstraat en de Lindestraat (Figuur 29). In het noorden van het terrein is langsheen de Lindestraat (vermoedelijk) een atletiekpiste of paardenrenbaan zichtbaar. Het eigenlijke projectgebied bestaat quasi volledig weiland. De aftakking van de Lindestraat is aanwezig, net als de woning Lindestraat 64.

Op de luchtfoto uit 1979-1990 kan men reeds meer bebouwing herkennen langsheen beide straten, de atletiekpiste/renbaan is verdwenen (Figuur 30). Het grootste deel van het projectgebied bestaat uit weiland, akkerland lijkt te ontbreken. De luchtfoto van 2024, tot slot, geeft de huidige situatie weer (Figuur 31). De bebouwing is sinds 1990 nog toegenomen, maar het projectgebied heeft haar open karakter en haar landgebruik als akker- en weiland behouden; het gebruik als akkerland van verschillende percelen gaat voor zover vast te stellen terug tot de periode 2000-2001. Sindsdien is het aandeel akkerland binnen het projectgebied toegenomen.

Figuur 29. Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 30. Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Figuur 31. Recente luchtfoto uit 2024 met aanduiding van het projectgebied.

2.2.5 HET ONDERZOCHTE GEBIED EN ZIJN OMGEVING IN ZIJN ARCHEOLOGISCH KADER

Binnen het **projectgebied** zelf zijn geen archeologische vondsten of sites aanwezig.

Figuur 32. CAI en Onroerend Erfgoed-inventarissen op het GRB, met aanduiding van het projectgebied.

In de **ruimere omgeving** van het projectgebied toont de Centrale Archeologische Inventaris (**CAI**) enkele archeologische sites en vondsten (Figuur 32).

Direct ten zuidoosten van het projectgebied, aan de andere zijde van de spoorweg, ligt **CAI-locatie 210425**. Deze verwijst naar de toevalsvondst van een laatmiddeleeuwse waterput, waarover verder geen informatie gekend is.

Verder naar het zuidoosten, ten westen van de Dender, verwijzen **CAI-locaties 30714** en **158371** naar de vondst van lithisch materiaal, zonder verduidelijking uit welke periode (respectievelijk "verschillende silexen, o.m. schrabbers, pijlpunten, kleine en grote bijlen samen met afval" en "twee gepolijste afslagen, vijf afslagen"). Hetzelfde geldt voor **CAI-locatie 158381**, ten zuidwesten van het projectgebied, nabij enkele visvijvers ("klopper in mijnsilex, zes afslagen"). CAI-locaties 158371 en 158381 kaderen in de onuitgegeven licentiaatsverhandeling van J. Sergant "Een onderzoek naar de steentijd in het Aalsterse".

CAI-locaties 224221 en 30713 bevinden zich aan de andere oever van de Dender. Ze verwijzen respectievelijk naar een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, zonder vervolgonderzoek en naar het 'Kasteel van Liedekerke', waar tijdens de volle middeleeuwen een castrale motte gelegen zou geweest zijn.

Ten noordoosten, in het centrum van Denderleeuw, ligt **CAI-locatie 984018.** Hier was een geruimd kerkhof aanwezig, dat kortstondig in gebruik was in de late 19de-vroege 20ste eeuw. Daarna is het terrein sterk vergraven en ingericht. Bij de omgevingsaanvraag voor de aanleg van een parking werd daarom geen verdere archeologische opvolging voorzien. Tijdens de werken kwam niettemin een grote knekelput aan het licht.

Ten noordwesten ligt nog **CAI-locatie 30715**. Hier zou in 1938 een Romeinse muntschat aangetroffen zijn.

Ten zuidoosten, aan de overzijde van de spoorweg, is een archeologienota opgemaakt in kader van de aanleg van een parkgebied.[26] Dit projectgebied ligt op de oude, laat-glaciale Dendergeul. Gelet op deze landschappelijke ligging en de aard van de werken is geen verder archeologisch traject opgezet.

In 2022 voerde SOLVA een archeologische opgraving uit in de Sint-Amanduskerk van Denderleeuw.[27] Daarbij zijn sporen en vondsten aangetroffen vanaf de vroege middeleeuwen tot en met de 19de eeuw. Verder loopt momenteel een archeologische opgraving in het centrum van Denderleeuw, naar aanleiding van de herinrichting van de openbare ruimte en de aanleg van een nieuw rioleringsstelsel.[28] Op basis van het proefsleuvenonderzoek worden sporen en vondsten vanaf de vroege/volle middeleeuwen verwacht.[29]

2.2.6 EEN DATERING EN INTERPRETATIE VAN HET ONDERZOCHTE GEBIED

2.2.6.1 HET LANDSCHAPPELIJK KADER

Het projectgebied ligt aan de rand van de Dendervallei, op het onderste deel van de helling naar de vallei toe. Het terrein helt licht af van het oosten naar het westen, met een hellingspercentage van 1,4 %. Deze helling vormt de oostelijke rand van het hogergelegen ruggencomplex dat kenmerkend is voor zuidelijk Oost-Vlaanderen. Een oude, laat-glaciale Denderarm ligt ten oosten van het projectgebied. De huidige Dender loopt op zo'n 800 m ten oosten van het centrum van het projectgebied.

De bodemkaart toont aan dat er voornamelijk droge leembodems met een textuur- en structuur B-horizont en matig droge leembodems zonder profielontwikkeling (alluviale en colluviale bodems) aanwezig zijn binnen het projectgebied. Uit de controleboringen blijkt de aanwezigheid van een klassieke A-B-C-profielopbouw, waarbij de teelaarde over het algemeen tussen 25 en 40 cm dik is en de C-horizont op -20 tot -80 cm diep ligt.

De potentiële bodemerosiekaart toont aan dat het terrein een zeer lage tot verwaarloosbare potentiële erosie kent. Er zijn daarnaast ook geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van oude, begraven bodems, wat de verwachting naar *in situ* steentijdarcheologie zeer laag maakt.

2.2.6.2 DE MENSELIJKE AANWEZIGHEID

Momenteel vormt het projectgebied een groen, open eiland binnen een verstedelijkte omgeving. Dit karakter is vrij recent: tot het midden van de 20ste eeuw maakte het projectgebied deel uit van een groot, open kouterlandschap dat zich verder westwaarts uitstrekt. Dit open landschap is zichtbaar op de oudste historische kaarten (midden 18de eeuw) en gaat zo goed als zeker minstens terug tot de (vroege en volle) middeleeuwen. Het projectgebied ligt daarbij aan het oostelijke einde van dit koutercomplex, waar dit complex aansluit bij de vroegmiddeleeuwse nederzettingskernen van Denderleeuw, Meilegem, Huizegem, Bakergem en Iddergem. Er is met andere woorden geen sprake van historische bebouwing ter hoogte van het projectgebied, wat de bewaring van eventuele oudere archeologische sporen ten goede komt.

Voor het projectgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Direct ten oosten is er een toevalsvondst van een laatmiddeleeuwse waterput gekend. Verder naar het oosten, lager op de helling, zijn bij veldprospectie lithische artefacten aan het licht gekomen. Ook ten zuidwesten is dit het geval. Hogerop de helling is een oude vondstmelding van een Romeinse muntschat gekend. Ten noordoosten, ten slotte, toont lopend archeologisch onderzoek in de kerk en dorpskom van Denderleeuw op menselijke bewoning in deze historische kern sinds de vroege middeleeuwen ten laatste.

2.2.7 DE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED

2.2.7.1 EEN GEMOTIVEERDE TEKSTUELE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED OP HET ONDERZOCHTE TERREIN

Op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek worden hieronder de vooropgestelde onderzoeksvragen beantwoord. Daarnaast wordt conform de Code van Goede Praktijk een inschatting gemaakt van de

[26] Projectcode 2021I80; Clement, Cherretté, Pede 2021.
[27] Verwerking lopende; projectcode 2022H240.
[28] Uitvoerder: SOLVA; projectcode 2025D331.
[29] Watterman & Verbeke 2024.

verwachting ten aanzien van het archeologisch erfgoed, wat moet leiden tot de uiteindelijke evaluatie of bijkomend onderzoek noodzakelijk is.

- *Aanwijzingen voor het archeologisch potentieel, landschapshistoriek en gebruiksevolutie*

Het projectgebied is gelegen op een zachte helling naar de Dendervallei en kent droge (zand)leembodems met een vrij dunne ploeglaag (over het algemeen < 40 cm dikte). Het terrein kent geen historische of huidige bebouwing en vormt in feite een restant van een groter koutercomplex dat al zichtbaar is op 18de-eeuws kaartmateriaal en vermoedelijk zijn oorsprong kent in de middeleeuwen. Dit landbouwcomplex sluit aan verschillende (vroeg)middeleeuwse nederzettingen die ten oosten liggen, op de rand van de Dendervallei, maar die voornamelijk enkel via hun toponymie gekend zijn. Enkel in de kern van Denderleeuw kon lopend archeologisch onderzoek al wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf de vroege middeleeuwen.

Dit open, onbebouwde karakter in combinatie met het lage erosiepotentieel (het ontbreken van erosie is ook vastgesteld in de controleboringen) laat een goede bewaring van eventueel aanwezig archeologisch erfgoed toe. Concreet kan het hierbij gaan om sporen vanaf de metaaltijden tot de nieuwe tijden. De controleboringen wijzen daarnaast op het ontbreken van begraven A-horizonten binnen de eerste meter onder het maaiveld, waardoor de verwachting voor *in situ* steentijdarcheologie binnen de geplande verstoringsdiepte laag is.

- *Wat is de impact van de geplande werken?*

De geplande werken omvatten de aanleg van nieuwe paden, het uitgraven van zes wadi's en de aanleg van vier speelheuvels. Deze laatste werken kennen geen bodemingreep. Voor de paden zal ca. 30 cm afgegraven worden, waarna vanop dit niveau opgebouwd wordt. Uiteindelijk zullen de paden hoger komen te liggen dan het maaiveld. Deze nieuwe, 3 m brede paden worden aangelegd over een afstand van ca. 1130 m en de bodemingreep kent zo een totale oppervlakte van 3400 m^2. De wadi's worden vooral centraal in het projectgebied aangelegd en kennen samen een totale oppervlakte van zo'n 8800 m^2. De diepste uitgravingen gaan tot -70 cm onder het huidige maaiveld en kennen samen een oppervlakte van zo'n 1728 m^2. Voor de aanleg van de speelheuvels vinden geen bodemingrepen plaats: ze worden aangelegd op het maaiveld, met aarde vanuit de uitgraving van de wadi's.

- *Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site op lokaal, regionaal en op Vlaams niveau?*

Het projectgebied ligt op een historisch open landbouwgebied dat aansluit bij een reeks vroegmiddeleeuwse nederzettingen gelegen aan de rand van de Dendervallei. Archeologisch is over deze nederzettingen en hun omliggende landschap echter nog maar weinig geweten – de historische kern van Denderleeuw vormt hierop een uitzondering.

Een eventueel aanwezige archeologische site zou zo meer informatie kunnen verschaffen over de landschappelijke en historische situatie ten westen van deze historische middeleeuwse bewoning, en mogelijk ook over de menselijke aanwezigheid in oudere periodes, met name de metaaltijden en Romeinse periode. Op die manier zou de eventuele site inzicht verschaffen in de menselijke aanwezigheid op en ruimtegebruik van deze historische open ruimte. Daarbij moet ook vastgesteld worden dat het hier over één van de laatste grote, aaneengesloten openruimte-gebieden gaat in het sterk residentiële oostelijke deel van de gemeente Denderleeuw.

- *Is er verder vooronderzoek noodzakelijk en welke vorm dient dit aan te nemen?*

We achten verder vooronderzoek noodzakelijk in die delen van het projectgebied die over een grotere oppervlakte en op een grotere diepte verstoord zullen worden. In de overige delen van het projectgebied wordt eventueel aanwezig archeologisch erfgoed niet geraakt of is de bodemingreep te beperkt om kenniswinst te verkrijgen. Zo worden vier zones afgebakend voor verder vervolgonderzoek (Figuur 33). Gelet op de informatie verkregen uit de controleboringen dient dit verder onderzoek de vorm aan te nemen van een proefsleuvenonderzoek, teneinde een volledig inzicht te verkrijgen in de bodemopbouw en eventueel bewaarde archeologische sporen.

De zones voor vervolgonderzoek zijn afgebakend op basis van de geplande werken met bodemingreep, waarbij bijeen liggende wadi's samengevoegd zijn tot één zone maar waarbij grotere tussenliggende zones zonder bodemingreep niet weerhouden zijn (om het bodemarchief niet nodeloos aan te tasten), en op de algemene ontworpen toestand van het terrein, waarbij sommige bestaande elementen (grachten, bomen) behouden blijven. De gezamenlijke oppervlakte van de afgebakende zones bedraagt ca. 13 275 m^2.

Zone 1 omvat ca. 3790 m² en ligt ter hoogte van de geplande wadi's 1 en 2. Perceel 1095C is uit deze zone gelaten omdat deze momenteel bebost is en de bomen behouden blijven. Een uitloper van wadi 1 is niet opgenomen in de zone gelet op de geringe breedte en diepte van de uitgraving.

Zone 2 omvat ca. 2650 m² en ligt ter hoogte van geplande wadi 4. Ze omvat ook een deel van het geplande pad dat aansluit bij de wadi. De uitloper van de wadi is niet opgenomen in de zone gelet op de geringe breedte en diepte van de uitgraving.

Zone 3 omvat ca. 4820 m² en ligt ter hoogte van de geplande wadi's 3 en 5. Ze omvat ook een deel van het geplande pad dat aansluit bij wadi 3. Uitlopers van de wadi's zijn niet opgenomen in de zone gelet op de geringe breedte en diepte van de uitgraving.

Zone 4 omvat ca. 2015 m² en ligt ter hoogte van de geplande wadi 6. Deze zone volgt langs westelijke zijde de strikte aflijning van de geplande wadi omdat hier een gracht aanwezig is. Een kleine uitloper van de wadi is niet opgenomen in de zone gelet op de geringe breedte en diepte van de uitgraving.

Figuur 33: Afgebakende zones voor vervolgonderzoek.

2.2.7.2 AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS OF VERWACHT WORDT

Niet van toepassing.

2.2.7.3 AFBAKENING VAN ZONES WAAR ARCHEOLOGISCH ERFGOED VASTGESTELD IS OF VERWACHT WORDT

Archeologisch erfgoed kan over het volledige projectgebied verwacht worden. De bodemingrepen met een impact op dit erfgoed liggen echter vooral centraal in het gebied. Daarbuiten zijn er ofwel geen ingrepen, of zijn deze kleinschalig in oppervlakte en/of diepte. Op deze manier zullen deze bodemingrepen geen archeologische kenniswinst toelaten.

3 BIBLIOGRAFIE

3.1 LITERATUUR

BERINGS G. (1979). *Een onderzoek van de patrocinia van de parochiekerken in het Scheldebekken vanaf het vroegste christendom tot 1559*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, Universiteit Gent.

BERINGS G. (1986). *Les patronages de saints dans la vallée de l'Escaut. Esquisse d'une méthode de recherche sur la christianisation*, Revue du Nord 68/269, 433-444. https://doi.org/10.3406/rnord.1986.4224.

BERKERS M. EN LALEMAN M.C. (2011). *Vooruitstrevend of ouderwets? Het Gravensteen als spiegel voor het ontstaan en de ontwikkeling van het kasteel in het middeleeuwse graafschap Vlaanderen*, Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent 65/1-2, 5-41.

CLEMENT C., CHERRETTE B. EN PEDE R. (2021). *Denderleeuw Vrijheidspark, Archeologienota 2021I80*, SOLVA-Archeologierapport 220, onuitgegeven rapport.

DE BROUWER J. (1959). *Bijdrage tot de Geschiedenis van Denderleeuw*, Het Land van Aalst XI/3, 120-130.

DE BROUWER J. (1960). *Bijdrage tot de Geschiedenis van het Godsdienstig Leven en de Kerkelijke Instellingen in het Land van Aalst tussen 1550 en 1621*, Het Land van Aalst XII/4, 198-227.

DE BROUWER J. EN COUCK F. (1960). *Toponymie van Denderleeuw*, Het Land van Aalst XII/3, 101-180.

DE DECKER S. (1998). *Vanuit de hoogte. Een vergelijkende studie van de inplanting van castrale mottes in de provincie Oost-Vlaanderen*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling UGent, Gent.

DESPY G. (1963). *Chapitres séculiers et réguliers en Brabant. Les débuts de l'abbaye de Dilighem à Jette*, Cahiers Bruxellois 8, 235-263.

GYSSELING M. (1960). *Toponymisch woordenboek van België, Nederland, Luxemburg, Noord-Frankrijk en West-Duitsland (vóór 1226)*, Bouwstoffen en studiën voor de geschiedenis en de lexicografie van het Nederlands 6, Brussel. https://bouwstoffen.kantl.be/tw/.

HERREMANS D., CRUZ F., STORME A., VERHEGGE J., ALLEMEERSCH L., DE SMEDT P., STICHELBAUT B., ROZEK J., VERGAUWE R., VAN DE VELDE S., VAN PARYS V. EN LALOO P. (eds.) (2023). *Is het gras groener aan de andere kant van de heuvel? De studie van mottekastelen vanuit landschappelijk en beheersmatig perspectief*, SYNTAR 17, Brussel: agentschap Onroerend Erfgoed, https://doi.org/10.55465/EVMA9277.

INVENTARIS ONROEREND ERFGOED (2023). *Dorpskern Denderleeuw* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/300409.

SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. EN DE BLUST G. (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*. Onuitgegeven rapport.

VAN DURME L. (2017). *Toponymisch Woordenboek van Oost- en Zeeuws-Vlaanderen* [online]. https://bouwstoffen.kantl.be/tw-ozvl/index.htm.

VERHULST A. (1995). *Geschiedenis van de landbouw in Vlaanderen*, Brussel: Gemeentekrediet.

WATTERMAN A. EN VERBEKE E. (2024). *Denderleeuw Centrumstraten, Nota 2024C319*, SOLVA-Archeologierapport 311, onuitgegeven rapport.

3.2 WEBSITES

Laatste raadpleging op 27/08/2025

https://www.dov.vlaanderen.be

https://www.geopunt.be

https://inventaris.onroerenderfgoed.be

https://geo.onroerenderfgoed.be

https://maps.google.be

http://www.cartesius.be

https://cai.onroerenderfgoed.be/

https://www.diplomata-belgica.be/